

Ženske za mir in varnost

23. marec 2022 – sreda, od 18. do 20. ure, dvorana SC PEN, Tomšičeva 12, Ljubljana, brez kotizacije.

Dogodek je nadaljevanje naših aktivnosti, s katerimi smo začeli ob praznovanju 20. obletnice Resolucije Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti.

Nastopajoče:

Tanja Tuma, predsednica PEN Slovenija: O ženskah v književnosti;

Katja Banovec Juroš, Uprava RS za zaščito in reševanje: Položaj in vloga žensk v kriznih razmerah;

Vladimira Violeta Mesarič, evangeličanska duhovnica in namestnica vojaškega vikarja v Slovenski vojski: O izkušnjah vojaškega osebja pri podpori ženskam in deklicam na kriznih žariščih in vojnih območjih;

Mag. Blanka Jamnišek, veleposlanica, Ministrstvo za zunanje zadeve RS: Povezave med načelom odgovornost zaščititi in resolucijami Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti.

Tanja Tuma

O ženskah v književnosti

Nedvomno vsak izmed nas, pa naj bo to hladen diktator ali rahločuten pesnik, nosi v sebi prvi spomin na materin objem. Mati – ženska poseblja pojem varnosti, je zatočišče, kamor se stisne otrok, kadar ga je strah ali je v nevarnosti. Kakor je zapisal pisatelj Ivan Cankar: »V mojem srcu je materina podoba – lepota in blagost, kakor je nikoli in nikjer nisem videl, in ki jo bodo živo ugledale šele moje umirajoče oči...«

Danes mnogim materam grozi razkroj življenja, še zlasti v Ukrajini, kjer divja kruta vojna, ki je svet nikakor ne more zaustaviti. Ni besed, ki bi lahko pojasnile, kaj šele opravičile grozljive posledice vojnih zločinov agresorja kot bombardiranja bolnišnic, šol, kulturnih ustanov in pobijanje civilistov. Začelo se je z besedami, ki so se načrtno uvedle represijo in sprožile bratomorno vojno. Dejstvo, da so voditelji utišali kritične glasove v Rusiji ter uvedli popolno cenzuro, da v federaciji že leta ni poštenih demokratičnih volitev, temveč vnaprej pripravljena mesta za izvoljeno nomenklaturu, je dalo moč voditelju, ki se je podal na osvajalni pohod v sosednjo državo, kar ni storil prvič.

Izročilo vojne pravi, da je veliki grški mislec Platon v dialogih o vojni položil v usta Sokratu besede o dveh vrstah vojne. Prva je agresija, ki jo začne zunanji sovražnik. Druga, ki je po Platonu

hujša od prve, je razprtija. Začne se z netenjem notranje nestrpnosti, razprtij in sovraštva znotraj skupnosti oziroma države. Sovražni govor je od nekdaj počelo najhujšega zla, ki vodi v bratomorno vojno, ki je lahko hujša od agresije. Tudi na Slovenskem lahko v arhivih najdemo Črne bukve in druge dokumente, ki so demonizirali strani v spopadu Slovencev proti Slovencu. Pri obeh spopadih je vojna tudi vojna besed, informacijska vojna. Narativ ene strani proti drugi, ki se v Sloveniji vsakič znova zbudi v predvolilnem času. Kot da nam prihodnost ne pomeni ničesar, samo preteklost.

Danes je sovražni govor z razvojem novih tehnologij in spletnih komunikacijskih orodij dobil poseben zagon, saj algoritmi družabnih omrežij (zdaj je to že javno znano, glej film *The Social Dilemma*) podpirajo širjenje sovraštva. Od civilizacijskega napredka do greznice nestrpnosti in sovraštva. Ker smo ljudje po naravi predvsem v sodelovanje in prijateljsko druženje naravnana bitja, je presenetljivo, da se človeška psiha veliko bolj in hitreje odziva na nestrpnost in sovražni govor, kot na sporočilo ljubezni in sožitja. Nedvomno za to obstajajo psihološki razlogi, ki nas spremljajo od pradavnine. Napad sproži protinapad in obrambo, pomembno za preživetje. Toda ali niso med tem potekla tisočletja tako imenovanega kulturnega razvoja in civilizacijskega napredka? Kako je mogoče, da smo kljub vsem dosežkom znanosti in filozofije, pa tudi duhovnosti v odnosu drug do drugega še vedno pri istih primitivnih vzorcih obnašanja? Kakor da nekateri še vedno živijo v votlinah in ne v 21. stoletju.

Književnice in književniki se od nekdaj poglobljamo v srž človekovega bitja in bivanja, pri katerem je vprašanje živalskosti in človeškosti brez dvoma na prvem mestu. Svečeniki pravijo, da je religija nadgradnja našega bivanja, umetniki to vidimo v umetnosti, naj bo besedna ali drugačna, spet drugi vidijo potrditev človeka v sočutju in pomoči drugemu. In vedno znova je brati in slišati tudi glasove, ki pravijo, da izkazujemo ženske pri oblikovanju družbe več humanosti od moških. Celo, da je ženska politika nasprotna diskriminaciji in sovraštvu med ljudmi. Morda res ni naključje, da je mati Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah Eleanor Roosevelt, ki je gospodarsko in družbeno najuspešnejšo državo na svetu po drugi svetovni vojni spravila v OZN, kar je postavilo temelje za reševanje meddržavnih sporov in vojn. Včasih bolj, včasih manj uspešno. Verjetno tudi ni naključje, da je pisateljsko združenje Mednarodni PEN, l. 1921 ustanovila angleška pesnica Amy Dawson Scott, četudi so mu do leta 2015 predsedovali samo moški.

Nihče si ni mogel predstavljati dimenzije, ki jih je na prelomu tisočletja prinesel svetovni splet. Tudi ne, kako destruktivno se bo razširil sovražni govor, ki v spregi z lažnimi novicami najbolj prizadene ženske. Pred šestimi leti je britanski časopis *The Guardian* preučil sedem milijonom komentarjev pod članki. Resno so se lotili analize pojava in prišli do naslednjih ugotovitev: največ žaljivk in groženj so bile deležne novinarke in sicer med najbolj surovo napadenimi je bilo osem žensk (od njih ena Judinja in ena muslimanka, štiri so bile temnopolte) in dva moške – eden je bil temnopolit, drugi pa istospolen. Med desetimi najmanj napadenimi je bilo deset belopolitih moških. Najbolj pogoste so žaljivke na račun spola, barve kože, vere, lahko se nanašajo na telo, zunanost ali spolno usmerjenost. Steven Thrasher, *Guardianov* pisec pravi: »Četudi si dopovedujem, da nič ne pomeni, ko me nekdo označi za nigerja ali pedra, mi ni vseeno in vpliva na moja čustva, kar postane tudi fizična stiska, ki se sčasoma v meni nabira.« *The Guardian* ima zaposleno veliko

število moderatorjev, ki sproti brišejo žaljive odzive. Na povezavi <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments> si lahko preberete raziskavo ter se poigrate, kakšno opombo bi izbrisali in kaj pustili, če bi bili vi moderator.

Ali nas sovražni govor in spletno nadlegovanje ustrahuje in pomeni obliko cenzure? Ali se pisatelji, še bolj pa pisateljice zaradi napadov, ki smo jih deležni, zapiramo v slonokoščene stolpe larpurlartizma in izgublamo stik s svetom, ki nas obdaja?

Nadežda Ažgikina, direktorica Moskovskega PEN-a o napadih na drugače misleče novinarke pravi, da ne pozna pisateljice ali novinarke, ki jih v času njenega delovanja, ne bi grozili po spletu. Pogrom se je začel davno in se je rodil s propagandnim strojem, čigar strahotne posledice in uničenje spremljamo te dni v Ukrajini. Besedno nasilje vedno napoveduje fizično. Samo pomislimo na kričanje »Dol z Židi!«, ki je odmevalo po pariških ulicah na prelomu prejšnjega stoletja v času Dreyfusove afere. Antisemitizem se je začel s sovražnim govorom in lažmi o tajni zaroti Judov proti vsem nam, končal pa v plinskih celicah Auschwitza.

Mnogo pisateljic so morale iz Rusije pobegniti, saj so jih spletni napadi ogrožali tudi pred 24. februarjem 2022, ko besedi vojna in agresija še nista bili tabu. Ani Politkovski so več let grozili, preden je bila umorjena. Jukija Latinina, ki je poročala za Ekho Moskvy, je zapustila Rusijo potem, ko so grožnje s smrtjo prejeli njeni starši. Elena Milašina, ki je pri Novoyi Gazeti pisala o kršenju človekovih pravic v Čečeniji, se mora večkrat skrivati v varnih hišah. Ruski centri PEN, ki so se že v preteklosti izrekli proti avtorskemu režimu Vladimirja Putina, dihajo na škrge in se komaj upajo komunicirati z zunanjim svetom. Potem, ko je Nobelova nagrajenka za književnosti Svetlana Aleksijevič podprla proteste proti zgoljufanim volitvam diktatorja Lukašenka, je morala zapustiti Minsk in se preseliti v Berlin. Beloruski PEN center so lani zaprli, vsi vodilni odborniki in podpredsednica pa ušli na Poljsko.

Varnost književnice se začne in konča v njeni komunikaciji s svetom okoli nje. V demokratičnih deželah, kjer nimamo cenzure, ji besedo in dih jemlje sovražno nadlegovanje po spletu, kar hočeš nočeš vodi tudi v samocenzuro.

Živimo v vojni, ne samo vojni besed, žal tudi dejanj.

Dokler lahko moramo v svet pisati in kričati krivice, se boriti za človečnost, saj je le v njej mogoča varnost vseh, ne le žensk.

In če se vrnemo k ženski materi, o kateri piše naš največji, je pred nami čisto sveže iz pesniške delavnice Barbare Korun (objavljeno v glasilu PEN-a [Tednik, dne 11.3.2022, št. 10](#)).

Barbara KORUN

Za Ukrajino in vse nas sem budna sanjala 4. 3. 2022 in sanje delila istega dne na branju Slovenskega centra PEN v Ljubljani. Začelo se je z nekajsekundnim prizorom na slovenskih TV poročilih o Ukrajini ...

Ljudje gredo na ulice, se primejo za roke in pojejo.

Tako pričakajo tanke in oklepnike.

Ženske, otroci, starci in starke.

Brez orožja, brez srda, brez strahu,

pogumno in z zaupanjem, da lahko zmaga

mir, da je mir v srčiki vsega, kar živi.

»...manj strašna noč je v črne zemlje krili,

kot so pod svetlim soncem sužni dnovi...«

Star je dvajset, iz vasice daleč na severu Sibirije,

komaj ve, kje je, vidi le njo, žensko v prvi vrsti,

tako je podobna njegovi mami, in le malo naprej,

ni tam moj brat? in Tatjana iz sosednje ulice?

moj stric? moja teta? ne more verjeti očem,

pomane si jih, slike izginejo, niso moji, pa vendar:

so ljudje, nočem jih ubiti, a moram, moramo naprej ...

in skuša pritisniti na gumb, ne more, trenutek je daljši

od večnosti, ne more ... ko zasliši glas poveljnika tanka,

ki ukaže zaustavitev stroja, prvi od njih pomoli glavo ven,

pogovarja se z ljudmi, jih prepričuje, naj grejo domov,

naj jih spustijo dalje, a ljudje ne odnehajo,

obkrožijo tanke, obkrožijo oklepnike, s svojimi ranljivimi telesi

izvabijo vojake ven, v domači in ruski govorici,

nenadoma so tudi vojaki enako ranljivi, luščijo se izpod železja,

tanki in blede, neprespani, premraženi in lačni ... eden za drugim,

držijo se za roke, ko jih zagrne množica, enega za drugim,
odnesejo jih noter, v hiše, na toplo, kjer se kadi iz loncev ...
to ni moja vojna, pomisli fant iz Sibirije, to so moji ljudje ...

»To ni moja vojna!«, piše na transparentih v Moskvi, Sankt Peterburgu, v vsaki vasi, vsakem ruskem mestu

od Črnega do Belega morja, od Urala do Sibirije ...

»To ni naša vojna!«, skandirajo v vseh evropskih prestolnicah ...

Nihče več ne uboga ukazov, nihče noče podpirati
mašinerijo vojne, mašinerijo norosti nekoga,
obnorelega s prividom srednjeveškega carstva,
z maščevalnim ognjem lastne nemoči in manjvrednosti ...

»To ni naša vojna!« rečejo ruski vojaki in ne ubogajo več,

»To ni naša vojna!« rečejo Rusi in zahtevajo tiranov odstop,
nič ni več tako, kot je bilo, taki spori se ne rešujejo več
z orožjem, dajmo vojno železje na smetišče zgodovine,
razorožimo se, najprej sami sebe – in stopimo na ulice,
goloroki, primimo se za roke in zapojmo, ničesar se ne bojimo,
svobodo, pravico, dobroto imamo raje od maščevanja

»...tje bomo našli pot, kjer prosti si volimo vero in postave ...«